

УДК 378.147

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-83-91>

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОГРАФІКИ ЯК ЗАСОБУ ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

М. Д. Дяченко

ORCID 0000-0001-7250-1371

У статті розкрито сутність понять «медіаграмотність», «інфографіка», висвітлено значення інформаційної графіки як методу надання складної інформації у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Підкреслюється, що питання про використання інфографіки в контексті формування медіаграмотності майбутніх фахівців потребує додаткової уваги. Зазначено, що в епоху потужного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій фахівці будь-якої спеціальності повинні володіти медіаграмотністю як одним із важливих компонентів професійної компетентності, вільно орієнтуватися в інформації, що передається графічним способом. Акцентовано на тому, що інфографіка є обов'язковим складником майже кожного інформаційного матеріалу, оскільки забезпечує візуалізацію контенту, пришвидшуючи сприйняття та оптимальне використання інформації. ІКТ – важливий чинник формування ринку праці та надання студентам освітніх послуг в закладах вищої освіти. Формування медіаграмотності у майбутніх фахівців з використанням інфографіки як засобу візуальної комунікації в сучасному інформаційно-медійному просторі – актуальна проблема в контексті професійної підготовки. Медіаграмотність сприяє ефективному цілеспрямованому використанню необхідної адекватної інформації, свідомому аналітичному підходу до її застосування. Звертається увага на те, що забезпечення організаційно-педагогічних умов для творчого підходу студентів до самостійного створення інфографіки сприяє формуванню в них професійних компетентностей, медіаграмотності, вміння сприймати й передавати великий обсяг необхідної інформації, оформляти її у візуально привабливий і зрозумілий вигляд, вкладаючи в неї глибокий сенс.

Ключові слова: вища освіта, електронні ресурси, інфографіка, інформаційно-медійний простір, медіаграмотність, майбутні фахівці, професійна підготовка.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Світові процес глобалізації, курс України на євроінтеграцію, модернізація системи освіти в нашій державі загострюють актуальність якісної підготовки майбутніх фахівців для всіх сфер. В епоху потужного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що органічно увійшли в кожную галузь економічного та суспільного життя фахівці будь-якої спеціальності повинні володіти медіаграмотністю як одним із важливих компонентів професійної компетентності, зокрема мають вільно орієнтуватися в інформації, що передається графічним способом. Адже інфографіка наразі є обов'язковим складником майже кожного інформаційного матеріалу, оскільки забезпечує візуалізацію контенту, пришвидшуючи сприйняття та оптимальне використання інформації. Загальновідомо, що інформаційно-комунікаційні технології сьогодні є важливим чинником формування ринку праці та й надання студентам освітніх послуг у закладах вищої освіти. Формування медіаграмотності у майбутніх фахівців з використанням інфографіки як засобу візуальної комунікації в сучасному інформаційно-медійному просторі – актуальна проблема в контексті професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Проблему застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті вивчали О. Зайцева – формування електронних освітніх ресурсів (Зайцева, 2016); М. Бухаркіна, Є. Полат, М. Моїсеєва, А. Петров – нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти (Бухаркіна, Полат, Моїсеєва, Петров, 1999), Г. Шевко, Є. Турутїна – електронні освітні ресурси як інструмент формування освітнього простору (Шевко, Турутїна, 2018) та ін.

Питанням ролі інфографіки в освітньому процесі присвячено дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема таких, як: О. Вовк, Р. Черемський – інфографіка як ефективний засіб навчання (Вовк, Черемський, 2017); В. Санчо – методи, аналіз та журналістське використання інфографіки (Sancho, 2001); Д. Слесс – навчання та візуальна комунікація (Sless, 1981); М. Смікіклас – комунікація та вплив за допомогою інфообразень (Смикиклас, 2014) та ін.

Окремі аспекти медіаграмотності в контексті медіаосвіти й медіа компетентності майбутніх фахівців розглядалися в працях Г. Онкович (Онкович, 2014); А. Федорової (Федорова, 2009) та ін.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Попри значну кількість праць щодо проблеми впровадження інфографіки як засобу навчання в освітній процес, питання використання її в контексті формування медіаграмотності майбутніх фахівців, на наш погляд, потребує додаткової уваги.

Мета статті – розкрити сутність понять «медіаграмотність», «інфографіка», висвітлити значення інформаційної графіки як методу надання складної інформації у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перманентність і швидкість змін у всіх сферах суспільного життя, мозаїчність і візуалізація інформації – характерні ознаки сучасного соціокультурного й інформаційно-медійного простору. Загальні тенденції цивілізаційного розвитку зумовлюють необхідність ефективної реалізації людського потенціалу, що вимагає формування діяльної особистості фахівця, здатного розв'язувати безліч різноманітних нагальних проблем, конструктивно працювати в динамічних умовах життя.

Сучасний фахівець – це особистість, яка не тільки володіє професійними знаннями та формалізованими навичками, технологічними прийомами в тій або іншій сфері застосування своєї праці, але й здатна нестандартно, творчо, інноваційно мислити, якісно вдосконалювати виробничі, організаційні, управлінські та інші процеси та види трудової діяльності, реконструювати їх за новими принципами, що відповідають вимогам часу (Мачуліна, 2010).

Важливість використання електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх фахівців зумовлена широким діапазоном інформаційно-комунікаційних і технологічних засобів у вищій освіті. Ключовою організаційно-педагогічною умовою їх упровадження в професійну підготовку є створення інформаційного освітнього середовища в закладі вищої освіти, оскільки ІКТ в освітньому процесі активізують та інтегрують навчальні ресурси, зокрема інфографіку як засіб візуалізації освітнього контенту, засоби презентації навчального матеріалу з мультимедійними ефектами, що сприяє використанню програмного забезпечення для виконання практичних (лабораторних) робіт, створення студентами творчих проектів, власного інфографічного продукту тощо. З цією метою повністю забезпечується методична й технологічна інфраструктури освітнього процесу; вводяться інноваційні педагогічні технології; забезпечується належна інформаційна та електронна підтримка аудиторної та самостійної роботи студентів у віртуальному інформаційному просторі тощо.

Якісна професійна підготовка (як один з найважливіших чинників впливу на формування особистості фахівця) повинна забезпечувати набуття інтегрованого комплексу знань, умінь і навичок, адже компетентнісний підхід спрямований на приведення у відповідність закладів освіти та потреби ринку праці (Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research).

Як зазначає Г. Онкович (2014), впровадження професійно-орієнтованої медіаосвіти, надання здобувачам вищої освіти знань з медіаінформаційної грамотності дозволяє належним чином сформувати медіакомпетентність для підтримки відповідного рівня майбутньої професійної діяльності.

Як зазначено в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні), завдяки медіаосвіті формується медіакультура особистості, що включає в себе медіаграмотність та медіакомпетентність. Медіаграмотність – це вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити її, розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують (Там само).

Поняття медіакомпетентності визначають як особистісне утворення, що включає в себе знання про медіа, вміння і навички їхнього практичного застосування, досвід використання в різних сферах діяльності (Федорова, 2009).

Медіаграмотність є складником медіакультури, якою повинен володіти кожен фахівець у будь-якій галузі, оскільки вона сприяє ефективному цілеспрямованому використанню необхідної адекватної інформації, свідомому аналітичному підходу до її застосування, розвитку критичного мислення, відтак важливим завданням у процесі професійної підготовки формування у студентів медіаграмотності.

На думку О. Зайцевої (Зайцева, 2016), візуалізація та надання інформації за допомогою інформаційних технологій відбувається завдяки електронним ресурсам, що уможливають унаочнення продукту чи освітньої послуги за допомогою автоматизованих або комп'ютерних засобів візуалізації.

Звичайно, одним з найцікавіших і найпотужніших засобів навчання є візуальна комунікація, оскільки зорове сприйняття допомагає сприйняти інформацію швидше й успішніше (Sless, 1981).

Інфографіка в цьому сенсі дає змогу зрозуміти чи суттєво полегшити розуміння подій, дій чи будь-яких важливих аспектів і супроводжує або замінює текстову інформацію (Sancho, 2001).

Головними ознаками, що забезпечують ефективність будь-яких методів візуальної комунікації називають: привернення уваги (комунікація має залучати аудиторію); розуміння (комунікація має ефективно передавати знання, сприяти чіткому розумінню інформації); засвоєння (комунікація має надавати знання, що запам'ятовуються, у вигляді

інфографіки (Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research / Inspiration Software).

У площині науково-педагогічних досліджень електронні освітні ресурси розглядаються як інструменти формування освітнього простору й відносяться до найважливіших компонентів сучасних освітніх систем (Шевко, Турутина, 2018), оскільки використання їх спрямовано на вирішення навчальних, методичних, довідкових, організаційних проблем у процесі навчання суб'єктів пізнання в закладах освіти (Полат, Бухаркіна, Моисеева, Петров, 1999).

У цьому сенсі саме інфографіка виступає ефективним наочним засобом, який сприяє активізації процесу сприйняття та розуміння інформації, ідей і концепцій, підвищення здатності критично мислити, розвиток організованої ідеї і поліпшене засвоєння інформації (Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research / Inspiration Software).

У зв'язку з цим можна стверджувати, що використання інфографіки сприяє підвищенню якості навчання. Основною перевагою інформаційної графіки є забезпечення інформаційної насиченості й наочності навчальних матеріалів, апелювання до наявних знань і досвіду користувача. Інфографічні зображення стають посередниками на шляху вибору траєкторії сприйняття інформації, роблячи сприйняття – об'ємнішим і всебічним, мислення – глибоким і розвиненим, а навчання – цікавим і результативним (Іванов, Митрофанов, Соколова, 2003).

Як зазначають українські дослідники О. Вовк та Р. Черемський (Вовк, Черемський, 2017), можна виокремити такі види інформаційної графіки: картосхеми (мапи, спрощені таким чином, що містять лише важливу інформацію); графіки; діаграми; схеми (абстрактні, інфографічні таблиці, конкретні); картограми; інфографічні розповіді тощо.

У цьому контексті варто акцентувати на інтерактивності, що включає всі елементи системи, за допомогою яких відбувається взаємодія з іншою системою чи людиною (користувачем).

Наразі відчутно простежується всеохоплююча тенденція переходу від друкованих навчальних видань до електронних мультимедійних засобів навчання, в яких навчальний матеріал представлено у вигляді інфографіки, основними критеріями ефективності якої, на думку М. Смікікласа (2014), є інформативність, віральність, дизайн, сюжет.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, компетентний в певній галузі фахівець володіє відповідними здібностями, знаннями, практичними вміннями, що дозволяють їй обґрунтовано міркувати про цю галузь і ефективно діяти в ній. Компетентність є своєрідним мірилом рівня професіоналізму особистості. Професійна

компетентність фахівця визначається, насамперед, сумою знань, умінь, навичок та особистісних характеристик, які йому (як професіоналу в певній галузі) необхідні для успішного здійснення своїх професійних функцій, виконання фахових завдань будь-якої складності. А це потребує забезпечення таких організаційно-педагогічних умов освітньої діяльності, які б допомагали прояву у студентів творчого підходу до використання та самостійного створення інфографіки, що сприяє формуванню в них професійних компетентностей, і медиаграмотності в тому числі, а також уміння сприймати й передавати великий обсяг необхідної інформації, оформляти її у візуально привабливий і зрозумілий вигляд, вкладаючи в неї глибокий сенс.

Ця розвідка не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, що відкриває перспективи для нових досліджень.

Література

1. Вовк О. В., Черемський Р. А. Інфографіка як ефективний засіб навчання. *Системи обробки інформації*. 2017. № 4(150). С. 199–205.
2. Зайцева О. В. Формирование электронных образовательных ресурсов. *Образовательные ресурсы и технологи*. 2016. № 4(16). С. 21–27. doi: 10.21777/2312-5500-2016-4-21-27 (дата звернення: 05.10.2020)
3. Иванов Д. А. Митрофанов К. Г., Соколова О. В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы. Понятия, инструментарий. Москва : АПК и ПРО, 2003. 101 с.
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya (дата звернення: 07.10.2020).
5. Мачуліна І. І. Особистісно-професійні якості майбутнього фахівця в контексті постмодернізаційних трансформацій. *Соціальні технології*. 2010. №45. С. 222–228.
6. Медиаобразование и медиакомпетентность: слово экспертам / под ред. А. В. Федорова. Таганрог, 2009. 232 с.
7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие / Е. С. Полат и др.: под ред. Е. С. Полат. Москва : Академия, 1999. 224 с.
8. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. Вища освіта України. *Теоретичний та науково-методичний часопис*. 2014. № 2 (53). Київ : Вид-во «Педагогічна преса». С. 80–87.
9. Смикилас М. Інфографіка. Коммуникация и влияние при помощи изображений. Санкт-Петербург : Питер, 2014. 152 с.
10. Шевко Г. Р., Турутина Е. Э. Электронные образовательные ресурсы как инструмент формирования образовательного пространства. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elektronnye-obrazovatelnye-resursy-kak-instrument-formirovaniya-obrazovatelno-prostranstva/viewer> (дата звернення: 05.10.2020).

11. Benyon D. Designing Interactive Systems: People, Activities, Contexts, Technologies. URL: <http://books.google.com.ua/books?id=iWe7VkfW0zMC&> (дата звернення: 06.10.2020).
12. Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research / Inspiration Software. Retrived from <http://www.inspiration.com/sites/default/files/documents.pdf> (дата звернення: 07.10.2020).
13. Sancho V. La infografía: técnicas, análisis y usos periodísticos. Universitat Autómoma de Barcelona. 2001. 231 p.
14. Sless D. Learning and Visual Communication. New York-Toronto : Croom Helm London John Wiley & Sons. 1981. 208 p.

References

1. Vovk, O. V., & Cheremskyi, R. A. (2017). Infografika yak efektyvnyi zasib navchannya [Infographics as an effective learning tool]. *Systemy obrobky informatsii*, 4(150), 199–205 (ukr).
2. Zaitseva, O. V. (2016). Formirovanie elektronnykh obrazovatelnykh resursov [Formation of electronic educational resources]. *Obrazovatelnyye resursy i tekhnologii*, 4(16), 21–27. doi: 10.21777/2312-5500-2016-4-21-27 (date of appeal: 05.10.2020) (rus).
3. Ivanov, D. A. Mitrofanov, K. G., & Sokolova, O. V. (2003). *Kompetentnostnyy podkhod v obrazovanii. Problemy. Ponyatiya, instrumentariy [Competence approach in education. Problems. Concepts, tools]*, 101. Moscow: APK i PRO (rus).
4. *Kontsepsiya vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini [The concept of introducing media education in Ukraine]*. Retrived from http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennia_m ediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (date of appeal: 07.10.2020) (ukr).
5. Machulina, I. I. (2010). Osobystisno-profesiyni yakosti maybutnyoho fakhivtsya v konteksti postmodernizatsiynykh transformatsiy [Personal and professional qualities of the future specialist in the context of postmodernization transformations]. *Sotsialni tekhnolohii*, 45, 222–228 (ukr).
6. Fedorova, A. V. (2009). *Mediaobrazovanie i mediakompetentnost: slovo ekspertam [Media education and media competence: a word to experts]*. Taganrog (rus).
7. Polat, E. S., Bukharkina, M. Yu., Moiseeva, M. V., & Petrov, A. E. (1999). *Novye pedagogicheskie i informatsionnye tekhnologii v sisteme obrazovaniya: uchebnoe posobie [New pedagogical and information technologies in the education system: textbook]*. Moscow: Academy (rus).
8. Onkovych, H. (2014). Profesiyno-orientovana mediaosvita u vyshchih shkoli [Professionally-oriented media education in higher education]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 2(53), 80–87 (ukr).
9. Smikiklas, M. (2014). *Infografika. Kommunikatsiya i vliyanie pri pomoshchi izobrazheniy [Infographics. Communication and influence through images]*. Saint-Petersburg: Piter (rus).
10. Shevko, G. R., & Turutina, E. E. *Elektronnye obrazovatelnye resursy kak instrument formirovaniya obrazovatel'nogo prostranstva [Electronic educational resources as a*

- tool for the formation of educational space*]. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/elektronnye-obrazovatelnye-resursy-kak-instrument-formirovaniya-obrazovatel'nogo-prostranstva/viewer> (date of appeal: 05.10.2020) (rus).
11. Benyon, D. *Designing Interactive Systems: People, Activities, Contexts, Technologies*. Retrieved from <http://books.google.com.ua/books?id=iWe7VkFW0zMC> & (date of appeal: 06.10.2020) (eng).
 12. *Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research / Inspiration Software*. Retrieved from <http://www.inspiration.com/sites/default/files/documents.pdf> (date of appeal: 07.10.2020) (eng).
 13. Sancho, V. (2001). *La infografía: técnicas, análisis y usos periodísticos*, 231. Universitat Autònoma de Barcelona (spanish).
 14. Sless, D. (1981). *Learning and Visual Communication*, 208. New York-Toronto: Croom Helm London John Wiley & Sons (eng).

ФОРМИРОВАНИЕ МЕДИАГРАМОТНОСТИ У БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОГРАФИКИ КАК СРЕДСТВА ВИЗУАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ИНФОРМАЦИОННО-МЕДИЙНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

М. Д. Дяченко

В статье раскрыта сущность понятий «медиаграмотность», «инфографика», значение информационной графики как метода предоставления сложной информации в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов. Подчеркивается, что вопрос об использовании инфографики в контексте формирования медиаграмотности будущих специалистов требует дополнительного внимания. Отмечено, что в эпоху мощного развития информационно-коммуникационных технологий специалисты любой специальности должны обладать медиаграмотностью как одним из важных компонентов профессиональной компетентности, свободно ориентироваться в информации, передаваемой графическим способом. Акцентировано на том, что инфографика является обязательной составляющей почти каждого информационного материала, поскольку обеспечивает визуализацию контента, ускоряя восприятие и оптимальное использование информации. ИКТ – важный фактор формирования рынка труда и предоставление студентам образовательных услуг в учреждениях высшего образования. Формирование медиаграмотности у будущих специалистов с использованием инфографики как средства визуальной коммуникации в современном информационно-медийном пространстве – актуальная проблема в контексте профессиональной подготовки. Медиаграмотность способствует эффективному целенаправленному использованию необходимой адекватной информации, сознательному аналитическому подходу к ее применению. Обращается внимание на то, что обеспечение организационно-педагогических условий для творческого подхода студентов к самостоятельному созданию инфографики способствует формированию у них профессиональных компетенций, медиаграмотности, умение

воспринимать и передавать большой объем необходимой информации, оформлять ее в визуально привлекательный и понятный вид, вкладывая в нее глубокий смысл.

***Ключевые слова:** высшее образование, инфографика, информационно-медийное пространство, медиаграмотность, будущие специалисты, профессиональная подготовка, электронные ресурсы.*

FORMATION OF MEDIA LITERACY IN FUTURE PROFESSIONALS USING INFOGRAPHICS AS A MEANS OF VISUAL COMMUNICATION IN MODERN MEDIA SPACE

M. D. Diachenko

The article reveals the essence of the concepts of "media literacy", "infographics", highlights the importance of information graphics as a method of providing complex information in the process of training future professionals. It is emphasized that the issue of using infographics in the context of the formation of media literacy of future professionals needs additional attention. It is noted that in the era of powerful development of information and communication technologies, specialists of any specialty must have media literacy as one of the important components of professional competence, freely navigate the information transmitted graphically. It is emphasized that infographics are a mandatory component of almost every information material, as they provide visualization of content, speeding up the perception and optimal use of information. ICT is an important factor in shaping the labor market and providing students with educational services in higher education institutions. The formation of media literacy in future professionals using infographics as a means of visual communication in the modern information and media space - an urgent problem in the context of training. Media literacy contributes to the effective purposeful use of the necessary adequate information, a conscious analytical approach to its application. Attention is drawn to the fact that providing organizational and pedagogical conditions for creative approach of students to independent creation of infographics contributes to the formation of professional competencies, media literacy, ability to perceive and transmit a large amount of necessary information, design it in a visually attractive and understandable deep sense.

***Key words:** Higher education, electronic resources, infographics, information and media space, media literacy, future specialists, professional training.*

Дяченко Марія Дмитрівна – професор кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (м. Запоріжжя, Україна). E-mail: m.d.dyachenko@gmail.com

Дяченко Марія Дмитриевна – професор кафедри образования и управления учебным заведением Классического частного университета (г. Запорожье, Украина). E-mail: m.d.dyachenko@gmail.com

Diachenko Mariia Dmytrivna – Professor of the Department of Education and Management of the Educational Institution of the Classical Private University (Zaporizhzhia, Ukraine). E-mail: m.d.dyachenko@gmail.com